

Листи з холодного краю

КУПИТИ

Головною героїнею роману «Листи з холодного краю» (2003) бельгійської авторки Каролін Ламарш є молода письменниця, яка, отримавши премію за поетичну збірку, намагається продовжити свій успіх – береться за написання сценарію кінофільму. Проте її поезія викликає цікавість у юного Алексіса, схильного до суїциду. Він починає писати листи оповідачці, викликаючи у її пам'яті цілу хвилю спогадів та сумних алюзій. Розриваючись між знаковими для неї постатями художниці Фріди Кало та голлівудської акторки Дороті Гейл, оповідачка остаточно губиться в емоційному трикутнику між своїм давнім коханням, ловеласом-бісексуалом Лу, та нещасним Алексісом, який завжди перебуває на межі самогубства.

Напевно, це великий роман. Дух аналізу й інтелігентність письменниці в описі людей і почуттів є рушійними силами множинної, складної дії, яка постійно розгалужується і розширюється. (...) Каролін Ламарш вигадує непередбачувані лінії долі. У них фігура іншого або інших порушує, руйнує лад, який ми намагаємося встановити для себе і всередині себе. Такий погляд на світ і яскраве використання стилю письма, який не прагне милуватися власними принадами, надають «Листам з холодного краю» рідкісної тональності.

Патрік Кешишян, Le Monde

КАРОЛІН
ЛАМАРШ

ЛІСТИ
з холодного
КРАЮ

A man in a red plaid shirt and red pants is shown in a dynamic, upside-down pose, appearing to be falling or jumping. He is wearing dark boots. The image is set against a textured green background. The large white text 'ЛІСТИ' and 'КРАЮ' frames the central image, with the phrase 'з холодного' written in a smaller, cursive font across the middle.

Переклад Івана Рябчія

Анотація

Головною героїнею роману «Листи з холодного краю» (2002) бельгійської авторки Каролін Ламарш є молода письменниця, яка, отримавши премію за поетичну збірку, намагається продовжити свій успіх — береться за написання сценарію кінофільму. Проте її поезія викликає зацікавленість у юного Алексіса, схильного до суїциду. Він починає писати листи оповідачці, викликаючи у її пам'яті цілу хвилю спогадів та сумних алюзій. Розриваючись між знаковими для неї постатями художниці Фріди Кало та голлівудської акторки Дороті Гейл, оповідачка остаточно губиться в емоційному трикутнику між своїм давнім коханням, ловеласом-бісексуалом Лу, та нещасним Алексісом, який постійно перебуває на межі самогубства.

Усі права застережені. Жодну частину цього видання не можна перевидавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або передавати у будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це **ТОВ «Видавництво Анетти Антоненко»**.

ISBN 978-617-553-079-5

© Editions Gallimard, Paris, 2002

© Іван Рябчій, український переклад, 2024

© «Видавництво Анетти Антоненко», 2025

ЛИСТИ З ХОЛОДНОГО КРАЮ

Ні ви, ні будь-хто інший ніколи не матимете
зі мною справжніх стосунків.

Треба, щоб це був я — я за межами мене або,
навпаки, я всередині мене.

Ж.Ж.

Листи з холодного краю

Усі премії Лозельської фундації вручали в один день. Десяток лауреатів у різних номінаціях — живопису, скульптури і літератури. Мене відібрали за мою першу книжку, збірку поезій, на яку мене надихнула мексиканська мисткиня Фріда Кало.

Я вбралася у єдину сукню, яку мала — щось дуже легке і сліпучо-зелене. Руки лежали на колінах і терпнули, мов дві довжелезні рибини. Замість слухати виступи, я своїми короткозорими очима намагалася відшукати серед гостей постать Лу.

Лу був вищим за всіх. І вдягнений був значно гірше. Я одразу впізнала зверхню поставу, за якою приховувався гіркий жаль через те, що журі обрало не його. Чотири роки тому він поширив анонімний памфлет: «Журі Лозельської фундації — демагоги, які завжди досягають консенсусу, — вперто відзначає тільки прекрасну статтю. А чого чекати чоловікам?» Він дуже пишався цим текстом, та хтось його здав, і Лу назавжди викреслили зі списку авторів, яких могла б підтримати фундація. Відтоді на сцену виходило чимало достойників, і Лу мав би бути серед них, раніше за них прийняти заслужені лаври, виголосити коротку зважену промову та дозволити вмовити себе прочитати уривок зі свого тексту.

Поруч із Лу стояв незнайомець, що вразив мене блідістю. Він мовби був виліплений із воску.

Було спекотно. Я підвелася, пішла на сцену читати, і дуже скоро голос вирвався з-під мого контролю, захрипів. Щоразу, читаючи тексти вголос, я перетворююсь на акторку в масці, готову до будь-яких перетвілень. Того дня я була перебраною на денді дівчиною-підлітком, авторкою жахливих автопортретів,

пані, здушеною у гіпсовому корсеті, яка, щоб намалювати автопортрет, змушена була дивитись на себе у прикріплене над ліжком дзеркало — словом, самою Фрідою Кало.

Коли я читала, зір став іще більше зраджувати мені, примушуючи зосереджуватися на кожному вірші:

...ти не належиш нікому, хіба танцюристові, що йде попереду, слідує за тобою...

Нарешті я відпустила мікрофон і повернулася на своє місце, ослабленими очима вишукуючи Лу. Але він зник. У нестерпній спеці лунали шалені оплески. Я вже не бачила публіку. Лише білу цятку там, де мав стояти незнайомець з восковим обличчям. Цятка пливла і збільшувалась, подібно до привидів на японських естампах — велетенська голова, що поволі з'являється з криниці. Він прямував до мене і поступово ріс. Замість рота була велика чорна діра. Мене охопив невимовний жах, я боялася, що повернуться давні галюцинації — з тих часів, коли мене вважали причинною і мені не вільно було з кимось говорити.

Щойно церемонія завершилась, я протиснулася до виходу, уникаючи колег по перу: через сум'яття забула не тільки назви їхніх творів, а й імена авторів.

Лу чекав мене на вершині монументальних сходів. Варто було мені підійти, і він сів верхи на перила, з неймовірною швидкістю з'їхав униз і спритно стрибнув на мармурову підлогу. Зі злою тріумфальною усмішкою він підняв на мене очі. Усім своїм виглядом Лу показував гостям і насамперед членам журі, що був моїм другом — другом, сама присутність якого загрожувала мені дискваліфікацією, адже оця смілива витівка, без сумніву, була лише прелюдією до інших, грандіозніших фортелів.

Утім, Лу задовольнився цією вихваткою. Я не встигла обуритися, бо юнак із осиною талією підхопив його під лікоть.

То був блідий незнайомиць.

Спостерігаючи за тим, як вони нахилились один до одного посеред натовпу, я подумала про жорстоку спільність хижаків, які разом полюють на дрібноту мишви і щурів, дедалі звужуючи кола. Мені здалося також, що цей союз підкреслює безглуздість щойно отриманої мною премії і що прийняття, влаштоване фундацією, буде далеко не закінченням витівок, а початком нової пригоди.

Приєднатися до змовників я не встигла. Кількома сходишками нижче на мене чекала пані.

Протягом наступних місяців вона здаватиметься мені вродливою, але того вечора видалась елегантною у своїй мініспідниці з блискучої парчі, а ще такою небезпечною, що мені одразу закортіло, щоб один з високих підборів зачепився за тріщину у підлозі, спровокувавши її падіння: я уявила, як вона грюкається долі з металевим ляскотом.

Вона мені посміхнулась. Мені здалося, що вона, точнісінько як Лу, широко розвівши ноги, сідає верхи на перила. Трусиків на ній не було, тож її глибока червона піхва залишила б на перилах широкий слід.

Нарешті з густо нафарбованих вуст задзеленчав голос:

— Ви нам потрібні.

Едіт Фіндорн була режисеркою, яка шукала сценаристів для продюсерської компанії «Simple Mind», відомої всім, хто хоча б іноді цікавився місцевим кіно.

— Маленька країна, великі таланти, — заявила вона, широко всміхнувшись.

Холод пробіг моєю спиною. Тон, яким зверталась до мене Едіт Фіндорн, незважаючи на щойно присуджену мені премію — а може, саме через цю премію, — ніби натякав: «Ти здатна на більше, і я скерую зміни в тобі». У її погляді я побачила своє ім'я на кіноекрані, поруч з її іменем та іншими значно

престижнішими іменами з усіх кутків світу. Зміни мені судились безмежні.

Насправді за дещо зверхнім тоном Едіт приховувалась швидка і чисто утилітарна користь: знайти собі недорогого помічника, незграбного ідеаліста. Її рішуче прагнення скористатися мною нашттовхнулось на опір, пов'язаний з моїми мріями про красу, щирість та плідну самоту, які під впливом Лу давно заразили мій літературний ідеал.

Едіт ударила по моїй долоні своєю вузькою і холодною долонькою, що ніби належала дівчинці.

— Дай п'ять! — сміючись мовила вона.

Заходило на нове життя, нарешті я могла отримувати зарплатню, а не оці всі стипендії й премії, що їх роздавали під високими ліпленими стелями і які (за словами Едіт) були нічим іншим, як подачками.

Подачкою був і погляд, який, причарована цією зустріччю, я кинула на Лу, що знову з'явився у полі мого зору, тим часом як Едіт виходила з нього, пірнаючи в натовп гостей і обслуги із закусками.

— Дозволь представити тобі Алексіса.

Вихляючи стегнами і приклавши праву руку до грудей, блідолиций юнак зробив крок уперед. Потиснути руку я не змогла — він миттю відступив, і поруч з'явилася жіночка у темному вбранні.

— Моя мати, — сказав Алексіс.

Мати мовчала. Ми з її сином обмінялися кількома словами, а вона спостерігала за нами, переводячи погляд з нього на мене.

Алексіс говорив із запалом. Його вразили моє читання і мій голос, хоча доти він почувався загубленим і самотнім у натовпі. А втім, не таким уже й самотнім, адже поруч був Лу, — уточнив Алексіс.

— Я так само губився, — з гіркотою в голосі мовив Лу.

— Дуже хочу побачити вас знову, — вів далі Алексіс. — Іще раз почути ваш голос.

— Я ж зараз говорю з вами, — вельми стримано відказала я.

— Ні. Це не ваш голос. Ви маєте декламувати.

Він ужив дуже старомодний і водночас точний вираз — то була сплетена з шовку пастка. «Ти диви, — з подивом подумала я, — та цей юнак аж палає від пристрасті!» Поряд із ним Лу здавався холодним і просто милим.

Алексіс справді палав — і це майже непристойне відкрите палання дивним чином виправдовувало присутність жіночки в темному поруч із ним.

* * *

Минуло кілька тижнів. Я із захопленням працювала над телевізійною стрічкою — то був бентежний досвід, від якого я очікувала прибутків планетарного масштабу. За словами Едіт, щоб знайти авторський фільм, треба довго копати — та й то надібаєш щось мутне. Але добротні телефільми, які приносять гроші, — ось свідчення справжнього таланту!

Про Алексіса я забула. Зазвичай я не вдивлялась у друзів Лу — його відмова жити зі мною раз і назавжди відбила у мене допитливість. Лу то зникав, то виринав, брав мене під свою опіку, потім, нічого не пояснивши, кидав мене.

У періоди його відсутності єдиним засобом зв'язку був телефон. Коли Лу дзвонив мені, я йому розповідала все: сні, пригоди, роботу над сценарієм. До останнього він мав неоднозначне ставлення: то геть байдужів, то непокоївся.

Я вже не була тією самотньою поеткою, яку він, відомий ерудит, жорстоко заохочував до праці. Тепер я була пов'язана з «Simple Mind Productions S.A.», тобто відомою продюсерською

компанією (що блискуче підтверджувала її непомітність на ринку). Секретарка (яка уособлювала цю компанію) забирала у мене роботу, передавала її Едіт і призначала мені зустрічі. Натовпи незнайомих мені людей заходили, розкладали якісь папери, зазирали до холодильника, не відлипали від телефонів, спустошували запаси їдальні, збирали свої папери — і йшли. До мене ніхто ніколи не звертався, і все ж я мала туманне відчуття належності до команди. Чудовий контраст з моїм попереднім самотнім життям — не було жодного вільного куточка на столі, де я б могла попрацювати. Абсолютний хаос, підкреслений гарячими світловими плямами сплетіння світильників, які звисали занизько.

Едіт, прагнучи максимальної ефективності, попросила приходити до неї двічі на тиждень. Мешкала вона за містом, у тридцяти п'яти кілометрах від Брюсселя. Мій старенький «Фіат» цілком міг долати цю відстань. Хоч і знехотя, я погодилась. Якщо вірити словам режисерки, зйомки мали початися незабаром.

Цілодобово дощило. Те літо здавалося найтемнішим за останні сто років. Я шукала в собі сили весь час працювати над сценарієм, як того вимагала Едіт. Сама ж вона, за її словами, гарувала над великим проєктом. Певно, мої надзусилля вона вважала початком кар'єри, подібної до її сходження, — а мені воно видавалося стрімким і престижним.

Якось, під час зливи, дорогою до неї я помітила звіддалік на шосе щось схоже на великого коника з відламанною ніжкою. То був якийсь чоловік. Він кудись квапився — але неквапливо.

Я звернула ліворуч — і чоловік зник. Але залишився в моїй голові разом з дурними думками. Злива нищила те, що мало би бути тріумфом світла й врожаю. Полотна пшениці уздовж шосе провалювались цілими дірами, колоски стирчали у різні боки. Жодна сила була не в змозі їх розпрямити.

Того дня, о першій, Едіт подала мені три скибочки фуа-гра на салаті. Щоразу це незмінне частування супроводжувала широка усмішка. Я це інтерпретувала по-своєму: ця їжа доводить, що я піклуюсь про тебе, дбаю про твій добробут, тож у тебе немає жодних причин для скарг — хтозна, може, ти чимось незадоволена, скажімо, нерівним розподілом праці, платнею, яку я тобі не видаю, чи твоїми витратами на пальне.

Едіт ніколи не торкалась до фуа-гра, тож завершувати страву доводилося мені — адже герметична упаковка вже була розірвана, і скибочки слід було доїсти до останньої крихти. Господиня відкорковувала пляшку вина, підкреслюючи (аякже!), що це звичайний бочковий вінтаж, казала кілька слів про вино — і випивала всю пляшку сама або майже сама, що, втім, аж ніяк не впливало на її свіжий розум і яскраву мову. Язик у Едіт був довгий і гострий, вона могла доторкнутися ним до кінчика носа. Не питайте, як мені довелося стати свідком цього перформансу. Коли Едіт голосно реготала — а це було щоразу, як вона згадувала сексуальну неси́лу свого чоловіка, — я не стримувалась і зазірала їй до горлянки. Одного разу вона перехопила мій погляд і скористалася цим, щоб обернути слабкість — хтиву рухливість свого язика — на доказ неймовірної віртуозності.

Я поїхала від неї о третій — наші зустрічі були нетривалі, важило лиш виконання завдань. Як і до того, дощило. Я знову їхала сільськими стежками під рівномірне клацання склоочисників, потім виїхала на довге і рівне шосе, де, аби обмежити скрегіт металу об скло, ввімкнула програму, яка реагувала на обмеження видимості. Я сонно подумала: склоочисники треба замінити, — хоч і знала, що цього не зроблю. Змирившись із цим, я зосередилась на дорозі, насолоджуючись тим, як вона зникає і одним помахом електрощітки виникає знову, чітка і безпечна.

І саме через потік води, який час від часу змивали дедалі нові хвилі, я знову побачила людину-коника. Він рухався так, як і раніше, — хутко і пострибом.

Я зупинилася поруч. Побачила обличчя — юне і старе, потворне і вродливе водночас, важко було сказати. Хай там як, а потворність була приємною, краса — тривожною.

Переді мною стояв Алексіс.

* * *

Спершу він відмовлявся сідати до мого авта — не хотів, щоб я змінювала маршрут. Виявилося, що ми обидва жили у місті Л. Я у глибині, біля озера, єдиного, що залишилося від колишніх боліт. А він — у перенаселеному мурашнику еkleктичних багатоповерхівок. Коли Алексіс нарешті сів на пасажирське місце, то пояснив, що вже кілька днів його мати була не в змозі сідати за кермо.

Злива раптово вщухла. Принаймні так мені здалося. Коли з'являється Алексіс, обов'язково трапляється щось яскраве і водночас буденне. Звісно, адже декорації треба час від часу міняти. Тож дощова завіса піднялась і відкрила сцену.

Краєм ока я роздивлялась його велике тіло, подрібнене на великі кути, кістляві коліна, що впирались у приладову панель, безкровне обличчя. «Таке недитяче бліде обличчя дитини». Зараз я згадую ці слова Мішими зі «Сповіді маски»[1]. Цікаво, що сказав би на це письменник Алексіс? В одному з листів, що їх він надсилатиме мені згодом, він згадував відчуття *розладу, розбивання*. «Серед людей, якщо мене не помічають, я відчуваю сором, а якщо до мене говорять, то хочу скрикнути: “Гей, годі вже вам! Ви помилились!”» Так само і я можу сказати про себе.

Чому, щоб точно визначити своє існування, мені знадобився Алексіс, ця примарна істота, — загадка й досі.

* * *

Фріда Кало малювала себе з темним волоссям, бровами, що майже зливалися посеред чола, і пушком над верхньою губою. На автопортреті 1931 року вона трохи піднімає спідницю, показуючи замотану бинтом виразку на нозі. У 1934 році Дієго Рівера залишив її. Тоді вона зрізала волосся і вбралась по-чоловічому. У 1944-му, коли їй довелось натягнути на себе медичний корсет, Фріда намалювала себе оголеною, у клітці з металевих стрічок, із забитими в живу плоть цвяхами, з розрізаним животом та розбитим на сім уламків хребтом. У 1949 році Дієго зрадив їй з кіноактрисою. Тоді Фрідині коси скрутилися довкола шиї і мало не задушили її. 1953 року, за кілька місяців до своєї смерті, з ногою, ампутованою до коліна, Фріда намалювала куксу, з якої, достоту як із вази, стирчить терновий букет. І підписала: «Я маю крила, щоб літати».

* * *

Вулиця піднімалася спадисто. Заходила вона у сліпий завулок, обставлений одноманітними будівлями в стані повного безладу: фасади, розкидані у шаховому порядку, дворики, що виднілись у глибині, різноманітні перегородки, криті переходи — словом, усе те, що надає новобудовам декоративності і сценічної жвавості. Досить було уважно придивитися до жителів Л. Здавалося, що на їхніх обличчях

бовваніло гасло: «Ми пишаємося життям, де в кожного є свій краєвид, свій балкон і своя стежка до парку».

Будинок, перед яким я зупинилася, зіпсували не так давно. Так само зіпсутим був цілий квартал, що навсібіч розповзався довжелезними жовтими й оранжевими шиями кранів, подібних до велетенських богомолів.

— Можу я запропонувати вам чаю?

Усмішка Алексіса випромінювала надію. Очі форми мигдалю підкреслювала легка опухлість нижніх повік — і це ще збільшувало темні кола під ними. Вуста він мав просто величезні і, як я вже потім помітила, дуже пишні. Мене це налякало.

— Не сьогодні. У мене багато роботи. А от іншим разом — із задоволенням, дякую!

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

КУПИТИ